

RAKÚSKO, UHORSKO A MAĎARSKO 1850 – 1938

zostavené editormi

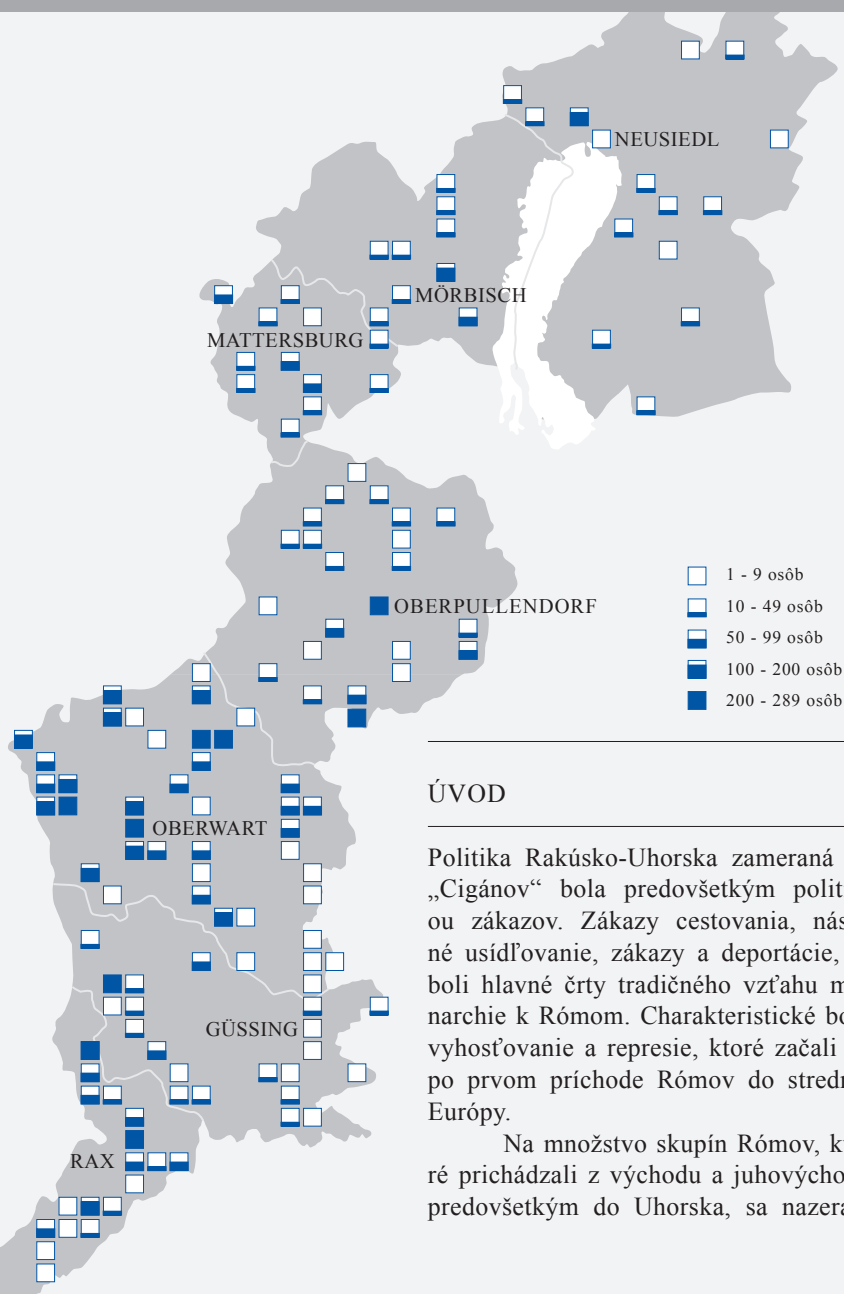
Rakúsko-Uhorská monarchia | Rakúsko | Uhorsko

➤ Čoraz viac nariadení monarchie znemožňovalo Rómom zarábať si na živobytie. Po zákazoch zamedzujúcich cestovanie Rómov nasledovalo ich násilné usídľovanie, celoplošné registrovanie a zákaz praktizovať niektoré remeslá. Ekonomické ťažkosti a propaganda Národných socialistov situáciu zhoršovali a nakoniec „nútená práca, deportácie a sterilizácia“ sa stali „národnosocialistickým riešením cigánskej otázky“.

POPULÁCIA RÓMOV V BURGENLANDE V ROKU 1927

Dôkladné sčítanie ľudu umožňovalo úradom sledovať v podstate každého človeka rómskeho pôvodu.

III. 1 (Na základe Mayerhofer 1988, str. 40)

ÚVOD

Politika Rakúsko-Uhorska zameraná na „Cigánov“ bola predovšetkým politikou zákazov. Zákazy cestovania, násilné usídľovanie, zákazy a deportácie, to boli hlavné črty tradičného vzťahu monarchie k Rómom. Charakteristické bolo vyhost'ovanie a represie, ktoré začali už po prvom príchode Rómov do strednej Európy.

Na množstvo skupín Rómov, ktoré prichádzali z východu a juhovýchodu predovšetkým do Uhorska, sa nazeralo

ako na „inváziu“, čo viedlo k závažným problémom medzi rómskym a nerómskym obyvateľstvom. Keď rakúska vláda zatvorila pre Rómov hranicu s Uhorskom, mnohí z nich sa usadili v najchudobnejších oblastiach západného Uhorska, ktoré sú dnes známe ako Burgenland. Táto situácia zákonite musela v prvých desaťročiach 20. storočia, ktoré bolo poznačené chudobou a vojnami, viesť ku konfliktom. „Cigáni“ boli považovaní za „mor“ a nakoniec za „otázku“, na ktorú našiel „odpoveď“ v 30-tych rokoch národný socializmus.

III. 2 (Mayerhofer 1988, str. 177)

III. 2

“Putri“ s drevenými dverami, oknom a komínom, St. Margarethen, Burgenland, obdobie medzi dvoma vojnami.

III. 3

V 20. rokoch 20. storočia boli domy Rómov v Burgenlande zaregistrované. Táto chatrč má nad ľavým oknom popisné číslo “28”. Fotografia približne z roku 1926.

III. 4

Obyvatelia v Mattersburgu, Burgenland, medzi vojnami. Fotografia zachytáva tri rôzne typy obydli, ktoré vtedy existovali: naľavo, omietnutý a vybielený dom postavený z tehál, v strede “putri”, chatrč do polovice zakopaná v zemi, postavená z dreva, konárov a hliny a napravo obydlie, ktoré bolo postavené z polovičných trámov a malo hlinou vyplnené špáry.

III. 3 (Mayerhofer 1988, str. 37)

III. 4 (Mayerhofer 1988, str. 184)

RAKÚSKO-UHORSKÁ RÍŠA

Od druhej polovice 19. storočia prichádzali z východu do Uhorska skupiny Rómov, ako boli napríklad Lovariovia, ktorí pôvodne pochádzali z dunajských kniežactiev a živili sa predovšetkým ako priekupníci koní. Čím viac kočujúcich skupín sa objavilo, tým viac sťažností bolo v „komitátoch“ (uhorské územné jednotky) zaregistrovaných. „Opakované porušovanie zákona“ a nedostatok nariadení, ktoré by pomohli vyriešiť túto „mrzutosť“, viedli k stále novým sťažnostiam. Obyvatelia Uhorska sa na príchod Rómov pozerali ako na „inváziu“.

Ďalším dôvodom na sťažnosti boli tie nariadenia uhorských žúp, ktoré zavazovali mestá a obce nájsť pre Rómov ubytovanie a zásobovať ich potravinami a šatstvom. Vo svetle stále

narastajúceho počtu prisťahovalcov predstavovali pre mestá tieto nariadenia vzrastajúcu záťaž.

V roku 1907 požadovalo 28 komitátov, aby bol určený štandardný postup, ako pristupovať k Rómom, avšak parlament nebol schopný nájsť vhodné politické riešenie. Namiesto toho bol celý problém presunutý do administratívnej roviny. Prijaté rozhodnutia, ako zákaz žobrania a nútená repatriácia do krajiny, odkiaľ Rómovia pochádzali, zapadali do línie už existujúcej „politiky voči Cigánom“, založenej na represióch a hrozbách. Uhorské úrady sa až do roku 1918 snažili prinútiť Rómov usadiť sa. Avšak štát na to nebol pripravený, a tak bola táto snaha odsúdená na neúspech. Mestá Rómom nedokázali poskytnúť prostriedky nevyhnutné na prežitie, takže Rómovia si museli zachovať svoj „cigánsky“ spôsob života. Súčasne celkovej veci neprospievali ani pretrvávajúce predsudky

väčšiny spoločnosti, ako aj tendencia stavať Rómov bez rozdielu mimo zákon. Štát a spoločnosť neboli schopné alebo ochotné v prípade Rómov pristúpiť k pozitívnym riešeniam, čo viedlo v západnom Uhorsku (dnešnom Burgenlande) k dramatickým zmenám. V snahe zastaviť nárast počtu Rómov na rakúskom území sprísnila Rakúska vláda v druhej polovici 19. storočia svoje imigračné zákony. Súčasne nariadila deportáciu všetkých uhorských Rómov, ktorí sa nachádzali na rakúskom území. V kombinácii s uhorským zákonom prijatým v roku 1870, ktorý zakazoval Rómom opustiť krajinu, to prinieslo masívny nárast počtu Rómov, ktorí teraz žili na uhorskom území. Miestne samosprávy odmietali Rómom poskytnúť ubytovanie a dali im bezcenné pozemky, na ktorých sa mali usadiť. Takto vznikli neslávne známe „cigánske osady“, ktoré sa začali objavovať na okrajoch miest a obcí. [II. 2-4]

III. 8 (Detail)

Niektoré pravidlá z memoranda "Die Zigeunerfrage. Denkschrift des Landeshauptmanns für das Burgenland" (Cigánska otázka. Memorandum zemského hejtmána provincie Burgenland) od Thobiasa Portschy (Eisenstadt, 1938):

1. „Sexuálny styk medzi Cigánmi a Nemcami je činom rasovej zrady.
2. Cigáni nesmú navštevovať základné školy.
3. Sterilizovanie Cigánov zastaví ich rozmnožovanie sa.
4. Prehľadávanie domov ako aj jednotlivcov má byť vykonávané na pravidelnej báze.
5. Cigánske chatrče budú zbúrané a Cigáni budú umiestnení v pracovných táboračkoch.
6. V pracovných táboračkoch budú Cigáni pracovať v skupinách.
7. Praktizovanie remesiel mimo tábora je zakázané.
8. Cigáni nesmú vlastníť zbrane.
9. Dobrovoľné vysťahovanie sa podporuje.“

(Preložené z Mayerhofer 1988, str. 43f.)

hlavne médiá v Burgenlande, ktoré používali stále radikálnejší jazyk a ktoré tak podnecovali nenávisť voči Rómom a dožadovali sa, aby bol Burgenland oslobodený od tohto „moru“, pričom upozorňovali na rómsku „hrozivo vysokú pôrodnosť“. Na túto tému zasadalo niekoľko komisií. Počas jedného takéhoto zasadnutia, ktoré sa uskutočnilo

v Oberwarte 15. januára 1933, bolo navrhnuté, aby „boli Cigáni vyvezení na ostrov v Tichom oceáne“ alebo boli všetci „vykastovaní“.

A tak aj v Rakúsku bol ideologický základ na vyhladenie Rómov položený už dávno pred druhou svetovou vojnou. Požiadavka NSDAP na „Burgenland bez Cigánov“ nebola nová. Na rozdiel

od ostatných politikov tej doby bol však ilegálny okresný vodca národných socialistov Thobias Portschy rozhodnutý dotiahnuť svoj plán na „zlikvidovanie Cigánov“ do konca, a to prostredníctvom nútených prác, deportácií a sterilizácií. Takto „našiel národnosocialistické riešenie“ tohto „problému“. [II. 8]

MAĎARSKO

Po rozpade ríše sa v Maďarsku neďa hovorí o konkrétnej politike, ktorá by sa týkala Rómov. Dočasná revolučná vláda, ktorá vystriedala Horthyho režim, sa Rómom vôbec nevenovala. Zopár nariadení, ktoré v tomto čase boli prijaté, bolo namierených predovšetkým na dohľad nad Rómami, ktorý bol

odôvodňovaný zvyšujúcou sa mierou ich kriminality. Novinkou bolo nariadenie o registrácii kočujúcich Rómov v roku 1928 a aj koordinované útoky v niekoľkých mestách naraz.

Druhý „Strafrechtsnovelle“ (dodatok trestného práva) z roku 1928 nariaďoval špeciálne postupy v prípade takzvaných „nenapraviteľných kriminálnikov“, ako napríklad umiestnenie takýchto ľudí v pracovných táboračkoch. Tento dodatok bol bezpochyby

namierený proti Rómom, ktorých život sa však v ničom neodlišoval od ostatných sociálne slabých občanov. V roku 1931 minister vnútra takmer úplne zakázal praktizovať profesie kočovných Rómov a pracovné povolenie bolo platné iba v mieste trvalého pobytu. Tieto nariadenia znemožnili mnohým Rómom postarať sa o svoje živobytie. V 1938 bolo prijaté nariadenie, na základe ktorého bol každý Róm považovaný za „podozrivého“, čo poskytlo základ pre neskoršie deportácie.

Bibliografia

Baumgartner, Gerhard (1987) Sinti und Roma in Österreich. In: Pogrom 130 (6/87), pp. 47-50 | **Baumgartner, Gerhard (ed.) (1995)** 6x Österreich. Zur Geschichte und aktuellen Situation der Volksgruppen. Klagenfurt-Celovec: Drava Verlag | **Fraser, Angus (1992)** The Gypsies. Oxford / Cambridge: Blackwell | **Mayerhofer, Claudia (1988)** Dorfzigeuner. Kultur und Geschichte der Burgenland-Roma von der Ersten Republik bis zur Gegenwart. Wien: Picus Verlag | **Szabó, Györgi (1991)** Die Roma in Ungarn. Ein Beitrag zur Sozialgeschichte einer Minderheit in Ost- und Mitteleuropa. Frankfurt am Main: Peter Lang (Studien zur Tsiganologie und Folkloristik, 5) | **Vossen, Rüdiger (1983)** Zigeuner. Roma, Sinti, Gitanos, Gypsies zwischen Verfolgung und Romantisierung. Frankfurt am Main: Ullstein